

## Kniha návštěv pražské univerzitní knihovny 1782-1958

PhDr. Alena Richterová, CSc. / Národní knihovna České republiky

### Resumé:

Obsáhlý svazek vázaný v kůži zdobené rostlinnými ornamenty s bohatě zlacenou cizelovanou ořízkou vznikl nejspíše záhy po zpřístupnění pražské univerzitní knihovny veřejnosti a takřka po dvě století byl předkládán k podpisu význačným osobnostem, které knihovnu navštívily (rukopis sign. IX.J.76). Sice je popsán jen zhruba ze dvou třetin, i tak však obsahuje nepřehledné množství podpisů: celkem 11 663. Při jejich pročítání si přijdou na své především milovníci autogramů celebrit. Z korunovaných hlav zde naleznou podpis švédského krále Gustava Adolfa IV. (1804), několikrát se při svých návštěvách podepsal rakouský císař František II., roku 1804 doprovázen druhou manželkou Terezií a v letech 1820 a 1824 v doprovodu třetí manželky Karolíny Augusty, podpis připojil také pruský král Bedřich Vilém III. (1812), dále pak ruské princezny Kateřina Pavlovna a Marie Pavlovna (1813) a carevna Marie Fjodorovna (1818), dánský král Frederik VI. (1814), nizozemská královna Sofie (1852), množství velvyslanců, politiků, zemských úředníků, ministrů a poslanců. Návštěva knihovny takřka patřila mezi povinnou součást vzdělání mladých rakouských arcivévodů doprovázených jejich vychovateli, stejně jako mladých šlechticů z řad české a středoevropské šlechty. Nenechali si ji ujít ani významní vědci, jako například Alessandro Volta (1784), filozofové Wilhelm Friedrich Hegel (1824) a Immanuel Hermann Fichte (1850), dále pak řada význačných historiků, právníků, filologů, knihovníků a literárních vědců, ale rovněž četní umělci: Erik Pauelsen (1783), Emanuel Max (1839), Václav Jan Tomášek (1847), Mikoláš Aleš (1881), Richard Stretti (1896), Mucha doprovázející ruskou revolucionářku Kateřinu Breškovskou (1919), Josef Váchal (1926), Zdenka Braunerová (1926), Paul Valéry (1926), František Bílek (1929), Louis Barthou (1934), Ladislav Sutnar (1936), Rafael Kubelík se svou manželkou Lalou Bertlovou (1943) a mnoho dalších. Návštěva knihovny ovšem patřila také k programu běžných turistů, velmi záhy se objevují podpisy cestovatelů z Nového světa – poprvé roku 1785.

**Klíčová slova:** rukopisy – dějiny Národní knihovny – zaměstnanci Národní knihovny – návštěvy v knihovně – významné osobnosti politiky, vědy a kultury.

### Summary:

A large volume bound in leather decorated by vegetal ornaments with richly gilded engraved edge came into existence most probably soon after Prague University Library was opened to the general public and for nearly two centuries it was laid before outstanding personalities who came to see the library (manuscript sign. IX.J.76). In spite of the fact that only about 2/3 of the pages are covered it contains a large number of signatures – 11 663. Reading the book is a delight especially for an enthusiast of famous people's autographs.

From the ranks of kings and queens we can find here the signature of Swedish King Gustaf Adolf IV. (1804), Austrian Emperor Franz II. signed the visitor's book several times – in 1804 he was accompanied by his second wife Theresia and in 1820 and 1824 by his third wife Carolina Augusta. The book was signed also by Prussian King Friedrich Wilhelm III. (1812), Russian Princesses Katherina Pavlovna and Maria Pavlovna (1813) and Tsarina Maria Fyodorovna (1818), Danish King Frederik VI. (1814), Queen Sophia from the Netherlands and a great number of ambassadors, politicians, state officials, ministers and members of parliaments.

The visit to the library was nearly a compulsory part of education of young Austrian Archdukes accompanied by their tutors and also of young noblemen from the Czech and Central European aristocratic families. The opportunity to see the library was exploited also by outstanding scientists, e.g. Alessandro Volta (1784), philosophers Wilhelm Friedrich Hegel (1824) and Immanuel Hermann Fichte (1850), then an array of prominent historians, lawyers, philologists, librarians and literary scholars, and also a lot of artists – Erik Pauelsen (1783), Emanuel Max (1839), Václav Jan Tomášek (1847), Mikoláš Aleš (1881),

*Richard Stretti (1896), Mucha accompanying Russian revolutionary Katherina Breshkovska (1919), Josef Váchal (1926), Zdenka Braunerová (1926), Paul Valéry (1926), František Bílek (1929), Louis Barthou (1934), Ladislav Sutnar (1936), Rafael Kubelík with his wife Lala Bertlová (1943) and many others. The visit to the library was naturally also a part of the programme of „ordinary“ tourists – nearly from the beginning the book was signed by travellers from New World – for the first time in 1785.*

**Keywords:** manuscripts – history of the National Library – the National Library employees – visits to the library – outstanding personalities of politics, science and culture.

Spojení několika knihovních celků v jedinou veřejnou c. k. Universitní knihovnu se sídlem v Klementinu a její převzetí do státní správy bylo potvrzeno dvorským dekretem z 6. února 1777; o několik měsíců později, 30. října, bylo otevření knihovny oznámeno širší veřejnosti.<sup>1</sup> Nadále tedy již nic nebránilo čtenářům, aby mohli využívat bohatství knihovních fondů přímo v prostorách klementinské čítárny. Zpočátku jich sem pravidelně docházelo málo, takže v nejstarší dochované evidenci čtenářů a jejich výpůjček z let 1783–1784 se stále dokola objevuje jen několik jmen.<sup>2</sup> Klementinská knihovna měla však ještě jinou dlouhou tradici, ostatně stejně jako většina významných evropských knihoven. Návštěva Klementina spojená s prohlídkou historických prostor knihovny s vystavenými astronomickými přístroji a ukázkami cenných svazků patřila k oblíbenému programu učených návštěvníků Prahy v rámci jejich cest za poznáním podnikaných po celé Evropě. Tyto vzdělávací cesty dosáhly v průběhu 18. století mezi středoevropskými učenci, vyššími úředníky a šlechtou pozoruhodného rozkvětu stejně jako nebyvalý rozmach nového typu literatury: cestopisů.<sup>3</sup> Četné z nich dosáhly své původní ambice a dočkaly se vydání tiskem, jiné však zůstaly jen v rukopise. Motivy k podniknutí poznávacích cest bývaly různé, mnohdy do jisté míry romantické, časem je však obohatil pozoruhodný prvek: prosadil se nový fenomén vzdělaného cestovatele, který se systematicky soustředil na návštěvy všech tehdy dostupných knihoven v navštíveném regionu. Tiskem vydávané zprávy s vylíčením knihovny pak představovaly nejen poutavý zdroj poznání vzdálených míst, ale také praktickou příručku pro její další návštěvníky. Zpravidla totiž podávaly informace nejen o knihovních fondech, vybraných ciméliích a úrovni knihovnického zpracování, ale také hodnotily pořádek v knihovně a ochotu personálu.<sup>4</sup> Rovněž Praha a její pa-

<sup>1</sup> Základní informace stejně jako výčet obsáhlé literatury jsou obsaženy v publikaci: FALTYSOVÁ, V. (ed.). *Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky od prvotisků do konce 19. století*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. Kapitola 1, Dějiny knihovního fondu, s. 6.

<sup>2</sup> Nejstarší výpůjční protokoly jsou dochovány z let 1783-1784 a 1789-97, a to v rukopisech Národní knihovny ČR, sign. IX.J.16/a–e. Jejich popis je dostupný z WWW:

<[http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=quick\\_search&param=&client=&ats=1308220262&mode=&testMode=&choice=6&sf\\_queryLine=IX.J.16&qs\\_field=6/](http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=quick_search&param=&client=&ats=1308220262&mode=&testMode=&choice=6&sf_queryLine=IX.J.16&qs_field=6/)>.

<sup>3</sup> Téma je velmi oblíbené a hojně zpracované zejména od osmdesátých let minulého století. Metodice výzkumu se věnovaly četné německé práce, zejména sborník: MACZAK, A. – TEUTEBERG, H. J. (edd.) *Reiseberichte als Quellen europäischer Kulturgeschichte. Aufgaben und Möglichkeiten der historischen Reiseforschung*. Wolfenbüttel : Herzog August Bibliothek, 1982. ISBN 3-88373-031-9. Přehled vývoje podává: LÖSCHBURG, W. *History of Travel*. Leipzig : Edition Leipzig, 1979.

<sup>4</sup> PREDEEK, H. M. Bibliotheksnachrichten in Tagebüchern deutscher Schriftsteller des 18. Jahrhunderts. *Zeitschrift für Bibliothekswesen*, 55, 1938, s. 211-214; BECKER, P. J. Bibliotheksreisen in Deutschland in 18. Jahrhundert. *Archiv für Geschichte des Buchwesens*, 21, 1980, s. 1361-1534.

mátky patřily mezi oblíbené cíle návštěvníků, z nichž mnozí navštívili také Klementinum a se svými zážitky se svěřili svým potenciálním čtenářům. Jejich písemné zprávy zatím čekají na soustavnější rozbor, pozornost zatím byla věnována jen ojedinělým dílům, například textu německého spisovatele a úředníka Johana Georga Keysslera (1693–1743), který Klementinum navštívil v říjnu roku 1730.<sup>5</sup>

V rukopisném fondu Národní knihovny ČR je uložen další pozoruhodný pramen, který umožňuje sledovat návštěvy knihovny tak říkajíc „z druhé strany.“ Je jím návštěvní kniha předkládaná návštěvám k podpisu, k němuž mnohdy bibliotékáři připojovali své vysvětlující komentáře. Rukopis, dlouho uložený mezi ciméliemi bez signatury a teprve nedávno opatřeny signaturou, IX.J.76, není tak úplně neznámý. V roce 1938 zveřejnila pracovnice naší knihovny Marie Olga Slámová (1893–1956) článek s výčtem podpisů nejvýznamnějších osobností. Článek byl označen jako přípravná skica k obsáhlejší studii, k té však již bohužel nedošlo, v roce 1947 mohla autorka publikovat jen krátký dodatek, ovšem již v úplně jiné atmosféře a se zaměřením na úplně jiné podpisy. Stručnou zmínku vydala roku 1956 dlouholetá vedoucí rukopisného oddělení Emma Urbánková, na záznamy několika nejvýznamnějších osobností upozornil roku 1990 jeden z jejích nástupců Petr Voit ve své publikaci o Klementinu.<sup>6</sup>

Rukopis je objemným svazkem takřka o čtyřech stech stranách, z nichž zhruba čtvrtina na konci svazku zůstala nepopsána, protože kniha přestala sloužit svému zamýšlenému účelu. Celokožená vazba působí velmi elegantně, desky i hřbet jsou potaženy světlou usní, přední i zadní deska byly bohatě zdobeny zlaceným rostlinným ornamentem, silně zlacená ořízka zase jemným cizelováním. Tato překrásná vazba však není původní, svazek byl zhruba v polovině devatenáctého století nově převázán, takže o podobě předchozí vazby nemáme žádnou představu.

Původní listy nebyly nijak číslovány, první datovaný zápis v knize nese datum 10. května 1782, avšak vzhledem k formální úpravě dochovaného prvního listu je více než pravděpodobné, že před převazbou mu předcházely ještě další listy, dnes nedochované. Nelze tedy vyloučit, že návštěvní kniha mohla vzniknout již v souvislosti se zpřístupněním knihovny veřejnosti o pět let dříve.

Ani jednotlivé záznamy nemají jednotnou formu: někdy se návštěvník podepsal jen jménem, zpravidla příjmením, u příslušníků nejvýznamnějších panovnických rodů jen křestním jménem. Nejčastěji však návštěvníci ke svému jménu připojili ještě datum, velmi často také svoji profesi a své působíště. Výjimečně vepsali také pochvalný komentář, zpravidla jednalo-li se o kolegy z oboru. Pokud knihovnu navštívila skupina hostů, je zajímavé sledovat pořadí podpisů: u manželských párů je zpravidla na prvním místě podepsán muž, stejně jako u šlechtických rodin senior, u větších skupin zpravidla nejřednější účastník nebo průvodce celé skupiny. Některé z podpisů byly jen zběžně načrtnuty spíše v podobě parafy, jiné jsou naopak poměrně dobře čitelné.

<sup>5</sup> RICHTEROVÁ, A. Učený návštěvník Klementina z roku 1730. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků*, 9, 1992, s. 165–168.

<sup>6</sup> SLÁMOVÁ, M. O. Kniha návštěv (Skica k větší práci). *Slovanská knihověda. Kapitoly knihovědné a knihovnické Janu Emlerovi k sedesátce*, 5, 1938, s. 133–137; SLÁMOVÁ, M. O. Slované návštěvy v Národní a universitní knihovně v Praze po revoluci 1945. *Slovanská knihověda*, 6, 1947, s. 119–120; URBÁNKOVÁ, E. Rukopisy a vzácné tisky pražské Universitní knihovny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, s. 56; VOIT, P. Pražské Klementinum. Praha: Národní knihovna v Praze, 1990, s. 85, 86, 99, 125, 155.

Jako úplně první záznam na prvním dochovaném foliu čteme jméno *Holger de Fine Olivarius, Professor der Rechte-Gelahrheit auf der Universität zu Kiel*, tedy podpis dánského právníka a vědce (16. 8. 1758 v Kodani – 23. 10. 1838 v Altoně). On ani pět dalších návštěvníků své podpisy nedatovalo, až po nich přičinili své podpisy s datem 10. května 1782 dva hosté: *Jeremiáš David Reuß, Bibliothekar bei der Universitätsbibliothek in Tübingen* a *August Christian Reuß, Medicinæ Doctor aus Stuttgart*.

A pak už následuje rozsáhlá sbírka podpisů řady významných hostů, politiků a církevních hodnostářů, vzdělaných vědců a kolegů z knihoven, archivů a muzeí, studentů, umělců i zvědavých turistů: celkem jsem jich napočítala 11 663. Protože vydání úplné edice všech záznamů není z mnoha důvodů reálné, v tomto článku se nabízí možnost poskytnout alespoň výběr těch nejzajímavějších jmen.

Pokud na prvním místě věnuji pozornost nejstaršímu období do roku 1918, z korunovaných hlav zde obdivovatelé celebrit naleznou podpis švédského krále Gustava Adolfa IV. (1804), několikrát se při svých návštěvách podepsal rakouský císař František II., roku 1804 doprovázen druhou manželkou Terezií a v letech 1820 a 1824 v doprovodu třetí manželky Karolíny Augusty, podpis připojil také pruský král Bedřich Vilém III. (1812), dále pak ruské princezny Kateřina Pavlovna a Marie Pavlovna (1813) a carevna Marie Fjodorovna (1818), dánský král Frederik VI. (1814), nizozemská královna Sofie (1852). Klementinum patřilo k oblíbeným návštěvním cílům také u příslušníků vládnoucích rodů dalších zemí: roku 1790 jej navštívil saský vévoda Antonín, 11. dubna 1796 meklenburský princ Bedřich Ludvík, rok poté bavorský kurfiřt Karel Teodor s manželkou, v roce 1798 Karel, panovník jednoho ze švédských regionů, vévoda Sudermannlandský, s manželkou, v roce 1803 a posléze ještě o deset let později saský vévoda Maxmilián s četným doprovodem, v roce 1811 pruský princ August doprovázený jedním ze svých ministrů, o několik dnů později Karel August, princ sasko-výmarský, v červnu 1813 výmarská princezna Marie Louisa, roku 1817 knihovnu navštívil španělský následník trůnu Don Francisco de Paula Antonio. Saský vévoda Bedřich August byl v knihovně často hostem: v roce 1820 dokonce dvakrát, nejprve sám, v červnu pak v doprovodu Marie Amandiny a Marie Karolíny, posléze v květnu roku 1824 doprovázel ještě princeznu a prince ze Salerna. Roku 1835 knihovnu navštívila Štefanie, velkovévodkyně bádenská, doprovázena princeznou Marií. Prohlídka knihovny ovšem patřila také takřka k povinné součásti vzdělání mladých rakouských arcivévodů doprovázených jejich vychovateli, stejně jako mladých šlechticů z řad české a střeoevropské šlechty. Podle nejisté ruky a mnohdy neumělých tahů písma některých z nich knihovnu navštívili ještě v dětském věku, takže jejich podpisy působí až dojemně, jako například podpis arcivévody Alexandra, jednoho ze synů arcivévody Josefa, zaznamenaný 27. srpna 1831, kdy mu bylo šest let.<sup>7</sup> Poslední záznamy z návštěvy mladých arcivévodů pocházejí z 27. září 1847, tehdy Klementinum navštívili tři synové arcivévody Františka Karla: František, Ferdinand a Karel. Postupně se však mezi záznamy vytrácejí podpisy nejen příslušníků rakouské panovnické rodiny, ale také dalších evropských dynastií, postupně slábl zřejmě také zájem české šlechty. Zatímco v předchozím období bychom zde jen těžko postrádali podpisy nejvýznamnějších českých šlechticů, časem začínají převažovat podpisy říšských i zemských po-

<sup>7</sup> Narodil se 6. června 1825.

litiků, ministrů a od roku 1863 také poslanců. Z české šlechty vytrvali v tradici klementinských návštěv Chotkové (1854), hrabata z Bubna a Litic (1857), Kolovratové-Krakovští (1862, 1863) společně s hrabaty Latour, knížata Lobkovicové (1843, 1870), Thunové z Hohensteinu (1875, 1889) a z nižší šlechty Kocové z Dobře (1863), Nádherní (1811, 1830, 1864) a rytíři Lanna (1886).

Zcela zvláštní spřízněnou skupinu návštěvníků tvořili kolegové z knihovnického oboru: první datovaný podpis univerzitního knihovníka z Tübingen byl již zmíněn, v srpnu roku 1782 je mezi návštěvníky podepsán Aduact Voigt s profesí vídeňského univerzitního knihovníka, 15. března 1785 Klementinum navštívil kustod pešťské knihovny Daniel Cornides, v létě téhož roku bernský knihovník Stagner, v srpnu 1791 skriptor vídeňské univerzitní knihovny Josef Otto, s datem 29. července 1796 se podepsal prefekt univerzitní knihovny v Krakově prof. Hyacint Przybylski, roku 1799 pruský bibliotékář a konzervátor královského mincovního kabinetu v Berlíně Henry, roku 1808 kustod dvorského kabinetu přírodnin ve Vídni P. Partsky, roku 1813 dr. Middelsdorf, kustod knihovny ve Vratislavi, z Vídně se 30. srpna 1823 přijel podívat Alois Primisser, kustod kabinetu císařského mincí a starožitností a správce ambraských sbírek uložených ve Vídni, a 13. června 1827 Moric hrabě Dietrichstein, prefekt vídeňské dvorské knihovny. Koncem léta téhož roku se podepsal „Duchesne ainé, de la Biblioth. du Roi à Paris“. Dne 19. dubna 1828 přijel do Klementina Johann Karl Simon rytíř von Morgenstern, ruský carský rada, ředitel knihovny a muzea umění a profesor univerzity v Dorpatu. Z Mnichova se přijeli do Klementina podívat dr. Harter, tamní univerzitní knihovník (1829), a Jakub Rott, kustod dvorské a státní knihovny (1830), krátce poté František Schultze, knihovník pruské rytířské akademie v Liegnitz, a Katjen, knihovník z Kielu. A podle podpisů v návštěvní knize byly návštěvy kolegů čím dál tím častější: skriptor dvorské knihovny ve Vídni Franz Lechner (4. září 1834), vrchní knihovník z Gotthy Fridrich Jacobs (1835), knihovník městské knihovny v Lipsku dr. Neumann (1836), první skriptor dvorské knihovny ve Vídni Antonín Schmid (1838), bibliotékář z Heidelbergu prof. Baehr (1838), František Jan Richter z olomoucké univerzitní knihovny (16. srpna 1839), kustod dvorské knihovny v Mnichově dr. Schmeller (19. září 1842), skriptor univerzitní knihovny v Gratzu Karel Antonín Calmus (1845) a krátce na to generální inspektor všech knihoven ve Francii Matter. Podepsáni dále jsou: skriptor císařské fideikomisní knihovny Georg Thaa (1850), vrchní knihovník z Bonnu prof. Welker (1851), vrchní knihovník z Curychu J. Horner a takřka současně knihovník ze švédského Lundu August Brunnerus (1852), dále pak skriptor dvorské knihovny z Vídně Fr. Miklosich v doprovodu manželky (16. září 1852), vrchní knihovník ze Stuttgartu (29. září 1852), královský knihovník z Berlína dr. Pinder (1854) a v témže roce knihovník ministerstva kultu a vyučování Jan baron von Paümann, v příštím roce městský knihovník z Lipska Robert Naumann (17. květen 1856) a vídeňský knihovník Josef Diemer (1. září 1856), univerzitní knihovník z Lundu Eduard Berling (10. srpna 1859). Kolega ze strahovské knihovny Erwin Weyrauch se do knihy podepsal dne 13. května 1862. A další návštěvy následují: knihovník univerzity v Bologni Libor Ladislav Vegetti (1863), asistent dvorské a státní knihovny v Mnichově Heinrich Noé (9. prosince 1863). Dne 16. září 1865 klementinskou knihovnu navštívil Josef Truhlář, nejspíše v souvislosti se svým nástupem do knihovny na pozici amanuense. Tehdy jistě nemohl tušit, jak se o mnoho desítek let později proslaví svými katalogy klementinských rukopisů.<sup>8</sup>

<sup>8</sup> Josef Truhlář v knihovně pracoval v letech 1865-1906, nejprve jako amanuensis, časem postupoval do vyšších funkcí, od roku 1898 dosáhl pozice 1. kustoda. Viz CHYBA, K. Zaměstnanci Univerzitní knihovny v letech 1777-1918. *Miscelanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 2. 1985, s. 154-176.

Po zhruba desetileté pauze nalézáme v návštěvní knize podpisy dalších kolegů z oboru: dobrovolný pracovník z královské knihovny ve Stockholmu Bernard Lundstedt (13. srpna 1873), vrchní knihovník univerzitní knihovny ve Vratislavi Karel Dziatzko (20. srpna 1873), vrchní knihovník v Leidenu W. G. Pluzgers (1874), knihovník z oddělení rukopisů pařížské národní knihovny P. Zolennberg (15. září 1877), vicebibliothecarius maďarské národní knihovny v Budapešti Jan Csontos (1879), městský knihovník v Kasselu dr. Uhlworm (18. června 1881), z Vídně Heinrich Lenk (1882), dobrovolný pracovník dvorské knihovny, a Josef Lassig z univerzitní knihovny (1883), dále pak knihovník univerzitní knihovny v Kodani Kristian Kaalund (1885). V červenci až září roku 1887 krátce po sobě knihovnu navštívil lipský knihovník Hans Fischer, univerzitní knihovník z Kielu P. Schwenke a knihovní sluha Václav Krček.<sup>9</sup> Pravidelné návštěvy kolegů dále pokračovaly: asistent zemské knihovny v Kasselu Fritz Seelig (1890), kustod univerzitní knihovny z Czernowitz Jan Polek (27. července 1891), kustod dvorské a státní knihovny v Mnichově August Hartmann (1893), ředitel knihovny v Klausenburgu Ferencz Zoltán (27. října 1894). Na začátku července roku 1897 lze knihovnické návštěvy přičíst dosažení nového ředitele Richarda Kukuly do vedení tehdejší Veřejné a universitní knihovny s úkolem ji podstatně modernizovat: přijeli knihovník královské knihovny v Berlíně Artur Kopp, kustod univerzitní knihovny v Kolosváru G. Farkas, ředitel knihovny ministerstva vnitra J. G. Poestion a úředník městské knihovny v Budapešti C. Szemeny. O něco později Klementinum navštívil ředitel kabinetu mědirytin v Berlíně prof. Jaro Springer (11. října 1897).

Zatímco podpis Josefa Truhláře zde nalézáme již podruhé, tentokrát v létě 1896 v doprovodu rodiny (Anna Truhlářová, Bohuslav Truhlář), podpis Jaromíra Boreckého, budoucího ředitele knihovny, se objevuje začátkem roku 1892 (4. ledna), členové jeho rodiny knihovnu navštívili jindy (rada vrchního zemského soudu v Praze Jan Borecký dne 14. září 1891, Anna a Zdenka Borecká dne 2. srpna 1892). Z pracovníků knihovny se podepsali také Rudolf Stuchlík (2. září 1895) a JUDr. Jaroslav Demel (1896). Rudolf Stuchlík ke svému jménu připojil „a.d. k.k. Univ. Bibliothek zu Prag“, přesto je v seznamech zaměstnanců uveden jen Josef Stuchlík, který v knihovně pracoval v letech 1882–1896 jako 3. sluha. Jaroslav Demel zde byl v roce 1896 zaměstnán jako 3. praktikant, později se stal věhlasným docentem na právnické fakultě.<sup>10</sup>

Obdobným odborným zájmem byly motivovány také kroky dalších významných vědeckých osobností, které navštívily Čechy a v Praze zaměřily do Klementina. Protestantský kazatel Jiří Ribay se v roce 1782 podepsal jako „candidatus theologiae.“ Dne 30. srpna 1784 Klementinum navštívil význačný fyzik: Volta Alessandro Professore di Fisica Sperimentale nell' Università di Pavia, v roce 1789 knihovna přivítala dalšího věhlasného návštěvníka, Gregoira knížete Razoumowsky, člena královské akademie věd ve Stockholmu. Filosof Friedrich Schlegel do knihovny zavítal 17. června 1808 a o měsíc později Ludwig Tieck, německý překladatel Shakespeara. Věhlasný německý právník Friedrich Karl von Savigny do knihovny zavítal roku 1810, krátce po založení

<sup>9</sup> Mezi zaměstnanci pražské Univerzitní knihovny není uveden. Viz CHYBA, K. Zaměstnanci Univerzitní knihovny v letech 1777-1918. *Miscelanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 2. 1985, s. 154-176.

<sup>10</sup> Viz CHYBA, K. Zaměstnanci Univerzitní knihovny v letech 1777-1918. *Miscelanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 2. 1985, s. 157, 170.

berlínské univerzity. Vilém Friedrich Hegel se do knihy podepsal 11. září 1824, dne 20. května 1828 historik Josef baron von Hormayr; muzikolog a hudební historik Ferdinand hrabě Laurencin d'Armond knihovnu navštívil v roce 1833. Další významný historik Jakob Burckhardt se roku 1839 podepsal ještě jako student historie, věhlasný historik starověku Jan Gustav Droysen (8. listopadu 1843) pak jako profesor na univerzitě v Kielu. Německý filozof, tentokrát Hegelův odpůrce, Immanuel Hermann Fichte naši knihovnu navštívil roku 1850, věhlasný pedagog a klasický filolog prof. Eugen Pappenheim dne 29. července 1880. Pro umělce představovalo v té době Klementinum rovněž lákavý cíl – ať již to byli výtvarníci (Eric Pauelsen s manželkou roku 1783, Filip Tassaert roku 1791, Sofie Reinhard 1818, Franz Caucig roku 1822, H. Ahrens roku 1827 a Evelina Stading s manželem v témže roce, Franz Kunze o rok později, Josef Ringel v roce 1829, Emanuel Max roku 1838, Miglio Andrea roku 1843, Rudolf Müller roku 1862, Alexander Lesser roku 1862, Tomáš Seidan roku 1863, Heinrich Dühring roku 1872, Mikoláš Aleš s manželkou v roce 1881), hudebníci (Fabián Wojtischek roku 1785, Franz a Christian Haensel téhož roku, Franz Leitl a Leopold Jansa roku 1837, W. J. Tomaschek se svým žákem Alexandrem Dreyschockem roku 1847, Rudolf Slavík roku 1862, Joachim Raff 1863, Armin Früh v roce 1865, Jan Weber 1878, Richard Stretti 1896) nebo herci (Sofie Antonie Schröder a L. Geyer roku 1817, Leonté Leidecke roku 1841) a spisovatelé (německý spisovatel August von Kotzebue dne 25. ledna 1798); ruský žurnalista a slovanofil Ivan Sergejevič Aksakov (1823–1886) Klementinum navštívil v roce 1857.

Zájemci mezi podpisy v návštěvní knize naleznou řadu jmen osobností známých z dějin českého národa. Podepsali se zde profesor české literatury v Olomouci Antonín Boček, studenti František Kampelík a Karel Amerling (1832), profesor medicíny Jan Purkyně (1837, 1852), Miloslav Hurban - „*cestující Slovák*“ (1839, 1848), právník František Tuna (1842), prof. Čelakovský (1843) a student Ladislav Čelakovský (1854), M. Klácel (1844), Alois Šembera (1847) a Vojtěch Šafařík (1847, pak ještě s celou rodinou roku 1868), František Ladislav Rieger (roku 1847 doprovázející spisovatele Ferdinanda Mikovce a chorvatského literárního vědce Věkoslava Babukiče, pak ještě znovu sám 1863), prof. František Čupr (1850) a židovský básník Siegfried Kapper (1851), lékař V. D. Lambl (1852), prof. Jan Helcelet s celou svou rodinou (1862), prof. Beda Dudík (1863), Pravoslav Alois Trojan (1863), několikrát Vojta Náprstek doprovázející Americký klub dam, které do knihy rovněž připojily své podpisy (1864, 1866, 1867, 1868, 1871, 1874), dále pak dr. Emanuel Purkyně (1858).

Návštěva knihovny patřila také k programu části účastníků slavností při kladení základních kamenů Národního divadla vrcholících 16. května 1868. Jak se píše v pamětní knize, byl ve dnech 15. a 17. května „...*ochotou p.t. pana dr. Hanuše dovolen vstup do bibliotéky královské následujícím hostům z Moravy...*“<sup>11</sup> V průběhu těchto dvou dnů se do knihy návštěv podepsalo celkem 45 hostů a věřím, že pro mnohé z nich to znamenalo velmi slavnostní okamžik.

Opominout nelze ani osobnosti, které bychom dnes označili jako celebrity – mezi nimi byli církevní hodnostáři, vyslanci, ministři a další politici, od roku 1863

<sup>11</sup> NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol.158r-158v. Ignác Jan Hanuš (1812–1869) byl v letech 1860–1869 ředitelem knihovny.

poslanci. Do této vybrané společnosti patřili také příslušníci mezinárodní komunity společenské smetánky, s jejichž jmény jsou mnohdy spojeny pozoruhodné souvislosti: 14. července 1791 se do knihy spolu se svými sestrami podepsala Dorothea, vévodkyně Kuronská a Zaháňská (1761–1821), matka nám tak dobře známé paní kněžny z Babičky, dne 22. dubna 1792 knihovnu navštívila princezna Rozálie Lubomirská (1768–1794), o dva roky později v Paříži popravená gilotinou, v témže roce baron Gregoire Alexandrovič Stroganov (1770–1857) ze slavné rodiny sběratelů a bibliofilů, knížete Henri a Charles Falkenberg ze Švédska roku 1797. V roce 1803 nalézáme podpis jedné z britských královských princezen s titulem princezna „*de la grande Bretagne*“, která se zde podepsala jako Lady Wuldhams. V září 1823 knihovnu navštívil Gregoire Rimskij Korsakov a v létě roku 1837 polská princezna Leocadie Woroniecki. Dne 19. srpna 1834 se do knihy návštěv podepsal jeden ze synů anglického krále Jiřího III., Adolf Frederic, 1. Duke of Cambridge (1774–1850). Jeho vzdálený příbuzný, nemanželský syn krále Viléma IV., George FitzClarence, 1. Earl of Munster (1794–1842) přijel z Londýna v červenci 1841 jako nově zvolený prezident „*Royal Asiatic Society*“. V roce 1846 se do návštěvní knihy podepsali bratři John Sobieski Stuart a Charles Eduard Stuart, oba s titulem „*comte d'Albanie*“ – dva proslavení šarlatáni, jejichž pravá jména byla John Carter Allen (1795–1872) a Charles Manning Allen (1798–1880), kteří se však vydávali za potomky krále Karla III. a držitele tajuplných středověkých rukopisů k dějinám Skotska. V té době několik let žili v Praze, po svém návratu do Anglie se stali typickými figurkami v londýnské British Library, kde se jim dostalo mimořádné čtenářské výsady: vyčleněného stálého místa.

Kromě „učení“ cest za vzděláním se však v té době rozmáhala i běžná turistika v podobě, v jaké ji známe i dnes. Rozdíl však byl: během svých oblíbených cest po Evropě tehdejší cestovatelé především z Británie a z Ameriky mezi své cestovní cíle zařazovali také návštěvy knihoven. V klementinské návštěvní knize se jejich podpisy objevují již velmi záhy: jako první nalézáme podpis pana Webba z Anglie, je psán bez data (zhruba na přelomu let 1782 a 1783) a ku podivu francouzsky; další anglická návštěva je zapsána v létě 1783 – skupina tří anglických důstojníků z Gibraltaru. První podpis cestovatele ze Spojených Států se objevuje v říjnu roku 1785: pan W. S. Smith.

Jak jsem se zmínila již v úvodu, návštěvní kniha byla založena nejspíše brzy po zpřístupnění klementinské knihovny veřejnosti. Lze předpokládat, že ji k tomuto účelu určil Karel Rafael Ungar (1744–1807), do roku 1789 správce knihovny, poté její ředitel. K podpisům nejvýznamnějších návštěv totiž připojoval svou rukou výkladové komentáře s identifikací podpisu, datem a okolnostmi návštěvy. Komentáře jsou psány s velkou uctivostí, historicky pozoruhodná je zpravidla zmínka o okolnostech návštěvy. V plném znění zde uvádím alespoň jeden Ungarův příspěvek, a to k podpisům císaře Františka II. a císařovny Terezie s doprovodem během jejich návštěvy Klementina skutečně 2. října 1804, kdy k lakonicky formulovaným podpisům „*Franz*“ a „*Theresia*“ doplnil obsáhlý komentář: „*Dieser Tag (der 2. October 1804) wird für den Unterzeichneten und das ganze k.k. Bibliothekspersonale unvergeßlich seyn, denn wir hatten nicht allein die allerhöchste Gnade unsere allergnädigsten Monarchen und Landesvater Franz II., erwählten römischen und erblichen Oesterreichischen Kaiser, König von Bohmen etc. und unsere allergnädigste Landesmutter die Kaiserin Königin Theresia in Begleitung Seiner Excelenz unserer verehrungswürdigsten Landeschefs, geheimen*



*Conferenz und Staatsministers und Obristburggrafen H. Grafen von Chotek, Seiner Excellenz des würlklichen k.k. geheimen Raths, Feldmarschal-Leitenats H. Grafen Lamberti und anderer gnädigen Herren Generäle in der k.k. Bibliothek überunterthenigst zu verehren, sondern beyde k.k. Majestäten äußerten auch wiederholt in allergnädigsten Ausdrucken Ihre allerhöchste Zufriedenheit über die seit hochstdero Krönung geschehene Erweiterung der Bibliothek durch das neue Lesezimmer, dem aus der Eligikirche erbauten Saal der National Bibliothek und vier angränzende Behältnisse der incunabularum typographicorum etc., so wie auch über die Einrichtung der Bibliothek und des Lesezimmers und geruheten zum Zeichen Ihres Beifalls mit eigener Hand hochstdero Namen hier einzutragen. Carl Ungar, k.k. Rath und Bibliothekar“.*<sup>12</sup> Pro nás má mimořádnou výpovědní hodnotu především zmínka, že císařští hosté projevili značnou spokojenost s již realizovaným rozšířením knihovny o novou čítárnu, sál Národní knihovny (fond bohemik v nejširším slova smyslu) zbudovaný z původní kaple Sv. Eligia a čtyři sousední prostory pro uložení prvotisků a dalších fondů. Pokud je možné soudit z dnešního uspořádání budovy, šlo nejspíše o prostory v prvním patře – dnes takzvaný Mozartův sál a přilehlé kanceláře oddělení rukopisů. Přípisky s výkladovým komentářem psal Karel R. Ungar do této knihy až do roku 1806, o čtyři roky později v nich pokračoval Karel Fischer (1757–1844) a další pracovníci knihovny. Přípisek z roku 1827 je pozoruhodný zase jinak: naznačuje, kde byla návštěvní kniha umístěna a jak byla používána. Několik listů je totiž natolik poškozeno vlhkem, že rozpití inkoustu většinu na nich napsaných podpisů znehodnotilo až k nečitelnosti. Příčinu takového stavu poznamenal neznámý knihovník v přípisu na dolním okraji jednoho z poškozených folií „*dem 3. Mai 1827 vom Regen naß geworden durch das offene Fenster“*.“<sup>13</sup> Poslední komentovaný podpis se objevuje 28. června 1862 při inspekční návštěvě vicepresidenta českého místodržitelství Ernsta barona von Kellersperg, o šest let později českého místodržitele.<sup>14</sup>

Pro nejstarší období ale jedna záhada zůstává. V jiných historických pramelech jsou doloženy návštěvy, jejichž podpisy v této návštěvní knize zaznamenány nejsou. Jmenovat budu jen hosta pro nás nejvýznamnějšího – W. A. Mozarta. Klementinum navštívil 13. ledna 1787, na podzim téhož roku a na přelomu srpna a září 1791, v Praze se krátce zastavil ještě při svých cestách v průběhu roku 1789.<sup>15</sup> V knize však není ani zmínka.

Předválečné období, kruté časy první světové války a doba změn ve státoprávním uspořádání střední Evropy se v návštěvní knize zrcadlí více než výmluvně. Pravidelné zaznamenávání podpisů ustalo v říjnu roku 1897, na několika dalších listech pak nalézáme ojedinělé podpisy tu a tam zapsané v dlouhém časovém rozpětí let 1901 až 1947, až zase od roku 1921 se záznamy v návštěvní knize postupně vracejí k předchozí pravidelnosti. Avšak ještě v roce 1919 byl zapsán text spojený se zajímavými historickými okolnostmi: ze svého obdivu k českému národu a k pokladům univerzitní knihovny se zde v celostránkovém záznamu datovaném 17. června 1919 vzletnými slovy vyznala ruská revolucionářka Jekaterina Konstantinovna Breško-Breškovskaja (1844–1934).<sup>16</sup> Tato babička revoluce, jak byla svými obdivovateli nazývána,

<sup>12</sup> NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol. 27v.

<sup>13</sup> NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol. 72v. Vlhkem jsou poškozena folia 71–73.

<sup>14</sup> NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol. 146r.

<sup>15</sup> NIUBŮ, M. *Moji Pražané mě uctívají. Mozartův kult v Praze v 1. polovině 19. století a Mozartův památník v Klementinu*. Praha : Národní knihovna ČR, 2006. ISBN 80-7050-503-6.

<sup>16</sup> NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol. 182r.

našla v České republice ve svém již pozeňnaném věku vstřícné útočiště, což jí však nijak nebránilo v tom, aby vzápětí neodjela na Podkarpatskou Rus agitovat ve prospěch připojení tohoto československého území k bolševickému Rusku.<sup>17</sup>

Podle podpisů byl její doprovod při návštěvě v Klementinu tříčlenný: k podpisu paní Galy Markovič-Holubové je připojen další tentokrát nečitelný a jako poslední nalézáme charakteristické tahy jména „*Mucha*“.

V opět již pravidelném sledu podepsaných návštěv pozornost upoutají další skvělá jména: v dubnu 1923 navštívil Klementinum významný francouzský historik Ferdinand Brunot doprovázený Gustavem Friedrichem. Na přelomu června a července roku 1926 napovídají četné podpisy představitelů nejvýznamnějších domácích i zahraničních knihoven, včetně amerických (*W. Dawson Johnston, Library of Congress; Carl H. Milan, American Library Association* - 1. 7. 1926), konání Mezinárodního knihovnického sjezdu, pořádaného v Praze ve dnech 28. června až 3. července a doprovázeného řadou výstav knižní kultury umístěných v sedmi budovách včetně Klementina, kde byla připravena výstava miniatur a knihtiskařských a nakladatelských značek.<sup>18</sup> Krátce potom se do knihy podepsali Josef Váchal (9. července 1926), Zdenka Braunerová (14. července 1926), Paul Valéry (30. října 1926) a četní další. V říjnu roku 1929 prožívala knihovna obzvláště slavnostní chvíle: v předvečer slavnostního otevření nově přestavěné knihovny ji navštívila skupina čtrnácti novinářů z českého i německého tisku a den poté během slavnostního aktu konaného 28. října 1929 své podpisy připojilo takřka čtyřicet hostů, mezi nimi prof. dr. J. Matiegka, rektor Karlovy univerzity; prof. dr. František Vejvodský za Královskou českou společností nauk; prof. dr. Zubatý, prezident České akademie věd a umění; Zdeněk Wirth; dr. Antonín Podlaha; dr. Edvard Beneš; dr. Josef Volf, Knihovna Národního musea; Antonín Klášterský; František Bílek s chotí. V průběhu dalších týdnů pak návštěvy nebraly konce, ale až začátkem prosince nalézáme podpisy tří předních českých knihovníků: Zdeňka Tobolky, Jana Charváta a Bohumíra Lifyky. Duch oficiality dýchá ze záznamu pořízeného 8. ledna 1931 a nadespaného „*Informační přejímající schůzka*“, kdy odstoupivší přednosta dr. Jaromír Borecký a nastoupivší zatímní správce dr. Jan Emler svými podpisy v této knize stvrdili předání funkce.<sup>19</sup> Podobnou atmosféru vyvolává také záznam z roku 1932, kde k textu „*Spojení radostným úsilím jdeme za svým jediným úkolem: svůj ústav pěstovat, přispívat vším k jeho růstu a látkové dokonalosti a tak otevírat národu svému věčný zdroj kulturního vzestupu*“, podepsanému ředitelem dr. Janem Emlerem, připojilo své podpisy

<sup>17</sup> JUNGSMANN, J. Momentní fotograf na dvoře republikánském. Fotografie Rudolfa Brunnera-Dvořáka z let 1818-1921. *Historická fotografie 1/2001. Sborník pro prezentaci historické fotografie ve fondech a sbírkách České republiky*, 1, s. 12.

<sup>18</sup> O konání kongresu (kromě jiného spojeného také se vznikem myšlenky o založení mezinárodní knihovnické organizace) informuje práce: CEJPEK, J. – HLAVÁČEK, I. – KNEIDL, P. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. Praha: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-163-3, s. 160-161. K pořádaným výstavám byl vydán přehledný průvodce: DOLENSKÝ, A. (ed.) *Knižní kultura doby staré i nové. Příručka pro výstavy Mezinárodního sjezdu knihovníků a přátel knih*. Praha: s. n., 1926. Kongresu se věnovala také podstatná část páteho ročníku Časopisu československých knihovníků pro rok 1926, včetně programu sjezdu, seznamu referátů, výčtu zahraničních účastníků a přehledu pořádaných výstav na str. 123-132.

<sup>19</sup> NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol. 193r.

třidevadesáti zaměstnanců, mezi nimi například Anna Císařová-Kolářová, Ladislav J. Živný, Ladislav Vycpálek, Milada Paulová, Flora Kleinschnitzová, Marie Olga Slámová, dr. Pavlína Hamanová a dr. Miloš Borecký.<sup>20</sup>

Dne 17. dubna 1934 se knihovně dostalo mimořádné cti: návštěvy předního francouzského politika a ministra zahraničních věcí Louise Barthou (1862 - 9. října 1934), který si knihovnu prohlédl v doprovodu paní Hany Benešové a dalších osmi osob; podepsal se zde jako bibliofil. O několik měsíců později se stal obětí politického atentátu, na jeho památku a k připomenutí návštěvy byla 27. dubna 1937 v Klementinu odhalena pamětní deska a tento slavnostní akt nalezl v návštěvní knize také svou odezvu v podobě více jak třiceti podpisů, včetně Emila Franke, Kamila Krofty a Hany Benešové. Stejně jako v předchozím období knihovníci rádi uvítali návštěvy svých kolegů z oboru: vynikající znalec knihovny královny Kristýny a jejích českých zdrojů, stockholmský knihovník Isak Collijn Klementinum navštívil dvakrát: na jaře roku 1936 a v červenci 1937; v průběhu těchto dvou let pak ještě John D. Bowley z Londýna, Marat Godet z Bernu, Ion Muşlea z rumunské Kluže a Hanna Lund z Oslo.

Záznamy z roku 1938 jakoby již předznamenaly tragické události roku příštího. Dne 28. března 1938 Klementinum společně navštívili Zdeněk Radslav Kinský a František Schwarzenberg, tedy dva významní signatáři zářijového memoranda české šlechty s prohlášením věrnosti českému státu. Podobné souvislosti můžeme spatřovat také při návštěvě roudnického Rotary Clubu z května 1938.

Na jaře 1939 se situace rychle změnila, po podpisech účastníků akce „*Deutsche Kulturwoche in Prag*“ spojené s výstavou iluminovaných rukopisů se objevují převážně jen podpisy představitelů německých institucí – knihoven, archivů, vzdělávacích zařízení, stranických, polovojenských i vojenských korporací. Jen tu a tam se mezi nimi objeví jméno, které by mohlo vyvolat sympatie: v říjnu roku 1942 zde studoval vzácné knižní vazby jejich přední znalec Eduard Kyriss, jehož práce publikovaná několik let po válce (1951) představuje dodnes jedinečný zdroj informací také o klementinských vazbách. Zahraniční návštěvy přijížděly jen ze spřátelených mocností – v říjnu roku 1942 to byla větší skupina japonských vědců, zhruba o měsíc později Klementinum navštívil japonský vyslanec pan Kawahara. Ale ani tehdy neopadal zájem návštěvníků z Čech a Moravy, např. v září roku 1943 se do návštěvní knihy podepsali Rafael Kubeřík se svou družkou Lalou Bertlovou.

Poslední podpisy protektorátní návštěvy jsou příznačné – v červnu 1944 jí byla skupina 32 německých důstojníků. Následující podpisy ovšem patří také důstojníkům, ale objevují se až po několika nepopsaných listech a delším časovém intervalu. Byli to důstojníci Rudé armády: 4. června 1945 vepsali do knihy svou rozmáchlou zdravici major V. A. Grigorjan a S. A. Movsesjan, o dva dny později následování válečnými dopisovateli B. Polevojem a S. Krušinskim. Naděje několika následujících let jsou v návštěvní knize zhmotněny návratem k zaběhnutým předválečným zvyklostem, ve složení i četnosti návštěv: významné osobnosti politiky a kultury z domova i z ciziny, přední vědci a vysokoškolská pedagogové, kolegové z ústředních i menších knihoven, představitelé nadací jako americká Rockefeller Foundation (9. listopadu 1947) a British Council (30. března 1948), a samozřejmě také zájemci z řad veřejnosti. V těžkých

<sup>20</sup> NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol. 196v-197r.

poúnorových časech se mezi návštěvami knihovny objevuje jeden nový prvek, který však lze hodnotit jednoznačně pozitivně: časté exkurze vysokoškolských studentů knihovnictví a příbuzných oborů, své studijní semináře sem totiž začali vodit přední pedagogové. Vznikla tak dobrá tradice, kterou pracovníci Národní knihovny dodnes důsledně dodržují. Jinak kromě návštěv politiků, vyslanců a delegací ze spřátelených zemí tradičně docházeli kolegové z příbuzných oborů, nově se objevovaly návštěvy tříd základních škol, pionýrských skupin a pracovních kolektivů, ale i některých prazvláštních organizací, jakou byla třeba Komise pro plánování pracovních sil ve státní správě (26. února 1951). Úplně posledním záznamem jsou podpisy tří návštěvníků z Austrálie ze dne 29. února 1958 (na foliu 261r), pak záznamy náhle končí, i když zhruba třetina svazku zůstala úplně nepopsána. O příčinách takového kroku se však můžeme jen dohadovat – byly to starší podpisy osobností, jimž nebyl nový režim nijak nakloněn, nebo jiné pojetí služeb knihovny a s tím související změny v přijímání návštěv?



Obr. 1. NK ČR, MS. sign. IX.J.76, vazba

*französisch* am 26<sup>ten</sup> September 1804. Franz Joseph Palatin  
Franzose am 2<sup>ten</sup> Oct. 1804  
Yonny  
Lamberti  
Dieser Tag (am 2<sup>ten</sup> October 1804) wird für den Unter-  
zeichneten, und das ganze P. P. Bibliothekpersonal,  
in England sein. Denn wir haben nicht allein die  
abgesegnete Graße unser allmächtigster Monarchen  
und Landesherr Franz II. erwählten römischen und  
religiösen Hofmeister Kaiser, König von Aegypten,  
und unser allmächtigster Landesherr in Palatin  
Königin Maria Theresia in Verbindung der Herrschaft unser  
Königreichs, der Landesherr, gesonnen Auftrag und  
Verwaltung, und Schriftführer der Grafen i. d. H.  
der Ordnung der würdigen P. P. gesonnen Kaiser Feldmarschal.  
Lamberti der Grafen Lamberti und anderer P. P. zu  
Generalen in der P. P. Bibliothek abzurufen, zu  
verweilen, sondern auch die P. P. Majestäten aufstehen auf  
weiterehalb in allmächtigster Reichweite für allmächtigster  
Zukunftens über die, sind Gott des Tränen gesonnen  
Gewissung der Bibliothek über das neue Lesezimmer,  
Im auf der fleißigen reichten Teil der National-  
Bibliothek, und sein angründend befehlen, die P. P.  
Bibliothek, und die angeordnet, so wie auch über die Gen-  
eration der Bibliothek, und die Lesezimmer, und gesonnen  
zum Ziegen Hofe ebenfalls mit regeren Lande, so wie  
Namen für zurücksetzen.

Carl Ungar  
P. P. Bibliothek

Obr. 2. NK ČR, MS. sign. IX.J.76, fol. 27v, podpisy císaře Františka II. a jeho manželky Terezie s komentářem K. R. Ungara